

Zveza Prijateljev Mladine Slovenije®

29. otroški parlament

ŠOLSTVO IN ŠOLSKI SISTEM

Nadaljevanje teme iz šol. leta 2017/2018

Bilten za mentorje/-ice in koordinatorje/-ice
otroških parlamentov

Ljubljana, avgust 2018

Spoštovani mentorji in regijski koordinatorji otroških parlamentov!

Lepo pozdravljeni ob začetku šolskega leta 2018/2019! V letošnjem letu se bodo parlamenti odvili že 29. leto zapored. Novost je, da je tema enaka kot v preteklem letu, to je »Šolstvo in šolski sistem«. Tako smo se odločili po srečanju, ki je bilo organizirano spomladi 2017 in kjer so sodelovali predstavniki vseh, vključenih v otroški parlament: mentorji, regijski koordinatorji in mladi parlamentarci. Namen takšne spremembe je, da vsi skupaj bolj resno in poglobljeno pristopimo k udeležanju/realizaciji zaključkov nacionalnega otroškega parlamenta, saj so na srečanju predstavniki vseh treh skupin izpostavili nezadovoljstvo z neuresničevanjem sklepov oz. zaključkov nacionalnih parlamentov. Zaključki zadnjega, 28. nacionalnega otroškega parlamenta so priloga tega biltena.

Otroški parlament je eden od programov Zveze prijateljev mladine Slovenije, ki ga vodi in koordinira že od leta 1990. Je program participacije (sodelovanja) otrok in mladih v zadevah, ki se jih tičejo in se jim zdijo pomembne. Ponosni smo na tradicijo programa, hkrati pa se zavedamo, da moramo v korak s časom in da so potrebne morebitne spremembe. Na različnih srečanjih v tujini s ponosom predstavljamo program in ugotavljamo, da ni veliko držav, ki bi imele tako razvit sistem participacije otrok in mladih. Zavedamo se, da gre za neformalen sistem, ki ga izvaja nevladna organizacija, s pomočjo vas, mentorjev in regijskih koordinatorjev. Žalosti nas dejstvo, da programu odločevalci sicer prikimavajo in ga moralno podpirajo, a se že vsa leta spopadamo s finančno podhranjenostjo programa. Tudi, ko si želimo, da se kakšna izpostavljena stvar spremeni na bolje, vse prevečkrat čutimo nezainteresiranost po spremembah, hkrati pa našo nemoč – veliko obljub, malo dejanj. Vendar vztrajamo! Ker se nam zdi pomembno in vredno dajati otrokom možnost, da povedo svoje mnenje, svoje videnje stvari, ki je zelo pogosto drugačno od tega, kar vidimo in razmišljamo odrasli. Pogosto vidijo tudi enostavne in dobre rešitve problemov, na nas (odraslih) pa je, da jih slišimo in skušamo po najboljših močeh tudi upoštevati.

Pravico do izražanja lastnega mnenja otrokom zagotavlja tudi Konvencija o otrokovih pravicah, ki v svojem 12. členu pravi: *»Države pogodbenice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.«*

Pred vami je gradivo v krajši obliki, bilten, saj je letošnje izobraževanje krajše. Je le skupni del, enkratna ponovitev, po regijah ne bomo gostovali. Razlog je v ponovitvi teme iz preteklega leta. Zato tisti, ki ste v letošnjem letu novi mentorji, vabljeni, da si na spletni strani <http://www.zpms.si/programi-in-projekti/otroski-parlament/> preberete Zbornik 2017 (zbornik prispevkov z lanskega izobraževanja).

V pričujočem biltenu vas v prvem prispevku s pomembnostjo odnosov v šoli seznanja dr. Katja Košir. Preko odnosov lahko bolje razumemo učno vedenje učencev, hkrati pa so

odnosi pomemben dejavnik počutja učencev v šoli. Odnosi v šoli so bili tudi ena od podtem znotraj naslovne teme Šolstvo in šolski sistem.

V prispevku dr. Zore Rutar Ilc lahko preberete o pozitivni klimi in vključenosti učencev v razredu. Prispevek je povzetek predstavitev na tem izobraževanju in hkrati 3. in 4. zvezka gradiva »Vključujoča šola«, ki ste ga prav tako prejeli in ki ga v celoti priporočamo v branje.

V zadnjem prispevku pa je nekaj informacij, nasvetov in napotil, kako se lotiti otroških parlamentov v letošnjem letu.

Želimo vam prijeten pričetek novega šolskega leta in vsaj nekaj uresničitve zaključkov za izboljšanje našega šolskega sistema.

Petra Zega

Strokovna sodelavka za otroške parlamente

izr. prof. dr. Katja Košir, univ. dipl. psih.
Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

ODNOSI V ŠOLI¹

Šola (in znotraj tega razred) ne predstavlja le socialnega konteksta za usvajanje učne snovi. Je tudi socialni kontekst za učenje socialnega vedenja – vedenja, ki je primerno v različnih kontekstih – za učenje o sebi kot o učencu ter o svojem položaju v statusni hierarhiji, o odnosih med učenci, o pomenu tekmovanja in sodelovanja in o prijateljstvu. Razumevanje socialnega konteksta ter vzajemnih medosebnih in skupinskih procesov, ki se dogajajo v šoli in v razredih, predstavlja pomemben vidik tudi za razumevanje učnega vedenja učencev. Čeprav se učenci mnogih veščin in znanj naučijo na podlagi individualnega opazovanja sveta okoli sebe, osebnega eksperimentiranja in izkušenj ali branja, se večina tega, kar imenujemo šolanje ali vzgoja in izobraževanje, vendarle dogaja v družbi drugih ljudi. Učenje, razvoj in šolanje so bistveno vpeti v socialno matriko in jih ni mogoče ustrezno razumeti izven tega konteksta. Obenem je potrebno poudariti, da bi bilo pripisovanje odnosom, ki jih učenci oblikujejo v šoli, izključno instrumentalno vlogo, povsem neustrezno: socialni odnosi imajo resda moč, da spodbujajo (ali zavirajo) učna prizadevanja učencev, so pa obenem izjemno pomembni sami po sebi, saj so pomemben dejavnik počutja učencev v šoli in torej v veliki meri določajo kvaliteto življenja, ki ga učenci živijo »tukaj in zdaj«, neodvisno od njihove morebitne pomembne napovedne vloge za različne izide v nadaljnjem življenju učencev. Prav tako lahko opora učiteljev in/ali vrstnikov v šoli do neke mere kompenzira manko opore doma.

V nadaljevanju tega prispevka bom najprej utemeljila pomen učiteljeve osebne opore učencem, nato pa opisala njegovo vlogo moderatorja vrstniškega konteksta. Pri tem bom izhajala iz teze, da v ozadju manj funkcionalnega vedenja pogosto ni brezbržnost oziroma odsotnost pripravljenosti delati dobro in prav, temveč napačna, neustrezna prepričanja o tem, kaj je dobro in prav. V luči tega gre včasih neustrezno nudenje opore ter ignoriranje vrstniške dinamike v razredu s strani učitelja pripisati napačnim, a v našem okolju žal precej zasidranim prepričanjem, kot so denimo, da je šola preveč prijazna, da gresta toplina in razumevanje učencev na račun učnih dosežkov, da brezpogojno sprejemanje učencev pomeni dopuščanje neprimernega vedenja, da pretirana skrb za dobrobit učencev vodi v izgorelost, da mladostniki v svoji izraziti usmerjenosti k vrstnikom opore odraslih ne potrebujejo več, da se učitelj ne sme vpletati v konflikte učencev, saj se jih morajo naučiti reševati sami itd.

---

¹ Nekateri deli prispevka so že bili objavljeni v obliki članka v reviji Vzgoja in izobraževanje. Košir, K. (2018). Učitelj kot pomemben drugi in kot (so)organizator vrstniškega konteksta: kako brezpogojno sprejemati in ne izgoreti. *Vzgoja in izobraževanje*, 9(3/4), 4–5.

Učitelj kot pomembni drugi

Opravimo najprej z *mitom o preveč prijazni šoli in preveč prijaznih učiteljih*. Je učitelj lahko preveč prijazen? Da, če prijaznost razumemo kot permisivnost, torej kot dopuščanje vsega ter kot nezmožnost in/ali nepripravljenost postavljanja in vzdrževanja pravil. Kaj pa, če prijazno šolo opredelimo kot takšno, ki učencu omogoča zadovoljevanje njegovih temeljnih psiholoških potreb po varnosti in sprejetosti ter kakovostnemu učenju in uresničevanju svojih zmožnosti, hkrati pa mu odločno postavlja meje in z jasnimi pravili regulira tako učno kakor tudi socialno vedenje otrok? Je ob na tak način opredeljeni prijaznosti šola lahko preveč prijazna? Empatija in sprejemanje učenca ter težnja po visokih vedenjskih in učnih standardih morata v šoli soobstajati – le tako lahko poteka kakovostno učenje. Zgolj ena skrajnost na račun druge ima lahko zelo neprijetne posledice za učence, učitelje in družbo nasploh. Učenci potrebujejo učitelje, ki jih razumejo, spoštujejo in sporočajo, da jim je mar zanje, obenem pa od njih zahtevajo izstop iz območja udobja. Vsedopuščajoča, permisivna šola ni prijazna šola, saj takšna šola v odsotnosti omejitev sčasoma tudi pristne topline in razumevanja ne bo zmogla več. A tudi druga skrajnost, torej šola, ki le priganja, zahteva in pritiska, ni dobra: dobri medosebni odnosi, premišljeno upoštevanje individualnih posebnosti ter osmišljene zahteve namreč predstavljajo ne le zaželen, pač pa nujen pogoj za kakovostno ponotranjanje pravil in vrednot ter za kakovostno učenje.

Učitelj učencem predstavlja pomemben vir emocionalne opore. Carl Rogers (1957), utemeljitelj na osebo usmerjenega svetovanja, je opredelil tri ključne pogoje dobrega profesionalnega odnosa, ki jih je mogoče brez zadržkov prenesti tudi na odnos med učiteljem in učenci. Gre za odnosne kvalitete, brez prisotnosti katerih je vsak, še tako dobro mišljen in tehnično korektno izveden ukrep za učinkovito delo v razredu, obsojen na neuspeh. Učitelj naj bi bil tako sposoben v odnosu do učencev izražati naslednje tri kvalitete:

1. **Brezpogojno sprejemanje:** prvo, kar se mi na osnovi izkušenj dela z (bodočimi) učitelji zdi pomembno zapisati o brezpogojnem sprejemanju je, da ni tisto, kar mislite, da je. Brezpogojno sprejemanje nikakor ne pomeni sprejemanja in dopuščanja vsega; gre za učiteljevo zmožnost, da učenca sprejema in spoštuje, tudi ko ne odobrava ali ne razume njegovega vedenja ali tega morda celo kaznuje. Brezpogojno sprejemanje ne pomeni pretirane permisivnosti brez postavljanja meja; gre za temeljno držo spoštovanja in skrbi v odnosu do učenca (tudi kadar se ta vede neustrezno). Drža brezpogojnega sprejemanja – imenovali bi jo lahko tudi pozicija »*Jaz sem OK, ti si OK*« – predstavlja tudi izhodišče asertivnega vedenja, torej zmožnosti izražanja svojih zahtev in pričakovanj do drugih na spoštljiv način.
2. **Empatija:** nanaša se na učiteljevo pripravljenost poskusiti razumeti perspektivo učenca, sposobnost vstopanja v referenčni okvir učenca in razumevanja učenčevega sveta (npr. poskusiti razumeti, zakaj učna prizadevanja nekaterih učencev niso skladna z njihovimi sposobnostmi, zakaj se nekateri učenci vedejo nasilno ali zakaj se nekateri učenci v primeru medvrstniškega nasilja ne zmorejo postaviti zase).

3. **Pristnost:** učitelj si lahko še tako prizadeva za vzpostavljanje podpornih odnosov, upošteva vsa strokovna priporočila, vključuje različne tehnike, pa pri tem ne bo uspešen, če mu za učence ne bo pristno mar. To ne pomeni, da v odnosu do učencev vedno doživlja le pozitivna čustva – nasprotno, pomembno je tudi, da ozavešči morebitno razdraženost, jezo in druga negativna občutja do učenca. Pomembno je, da ima učitelj možnost v procesu refleksije prepoznavati svoja negativna občutja in problematična prepričanja, ki vplivajo na njegovo vzpostavljanje podpornih odnosov z učenci, in da se razbremeni imperativa »vsem učencem moram biti enako naklonjen« ter ga preoblikuje v »do vseh učencev moram biti pravičen in dobronameren«. Slednje pa je mogoče le, če učitelji dobijo dovoljenje, da v varnem okolju (npr. supervizija, intravizija, pogovor s kolegi) izrazijo in si priznajo tudi negativna čustva do določenih učencev. Šele ko so ta ozaveščena, jih lahko učitelj v svojem vedenju nadzira in tako z vsemi učenci vstopa v pozitivne, podpore odnose ter vsem omogoča optimalen razvoj njihovih zmožnosti.

Prepletenost zgoraj navedenih ključnih kompetenc učitelja se dobro odraža v sorodnem, a sodobnejšem konceptu **čustvenega dela** - izražanja lastnih čustev v skladu s pravili (organizacije). Delo učitelja je v veliki meri čustveno delo. Učitelji morajo v komunikaciji z učenci, starši in sodelavci pogosto skrivati svoja čustva ali izražati čustva, ki jih dejansko ne občutijo: izražajo navdušenje nad predlogi učencev, prikrijejo svoja občutja nemoči ob disciplinsko problematičnem razredu, ostanejo mirni v komunikaciji s starši, ki so kritični do njihovega dela. Ključno je, da učitelji izražajo čustva, ki se ne pojavijo spontano, sama od sebe. Pri razumevanju čustvenega dela je ključno razločevanje med dvema strategijama čustvenega dela; to lahko poteka bodisi s **površinskim delovanjem**, bodisi z **globinskim delovanjem**. V primeru površinskega delovanja posameznik čustva, ki jih želi pokazati, simulira in jih dejansko ne občuti – jih torej odigra in se pretvarja – učitelj se ob motečem vedenju učenca poskuša odzvati mirno, čeprav je jezen nanj. Pri globinskem delovanju pa gre za to, da posameznik svoje čustvene odzive oblikuje aktivno, kar pomeni, da jih skuša dejansko tudi občutiti. Tako si lahko učitelj na primer prizadeva razumeti situacijo motečega učenca iz neurejenega družinskega okolja in njegova začetna jeza se lahko spremeni v razumevanje ali celo naklonjenost do tega učenca. Globinsko delovanje torej pomeni tudi spremembo notranjega čustvenega stanja – in to zmore le učitelj, ki si prizadeva brezpogojno sprejemati in razumeti perspektivno učenca. Le tak učitelj - torej učitelj, ki zmore uporabljati globlje strategije čustvenega dela - je torej lahko pristen.

Raziskava avtorjev Philippa in Schüpbach (2010), ki sta vzdolžno preučevala čustveno delo v odnosu do stopnje izčrpanosti ter predanosti delu pri učiteljih, nikakor ne potrjuje *mita, da pristen in podporen odnos z učenci vodi v pretirano obremenjenost učitelja in s tem v izgorelost*. Nasprotno, ugotovila sta, da je bila pri učiteljih, ki so izražali in občutili pristna čustva, torej so uporabljali globinske strategije čustvenega dela, stopnja izčrpanosti nižja, obenem pa so poročali o višji stopnji predanosti delu kot učitelji, ki so v večji meri uporabljali površinske strategije čustvenega dela. Uporaba globinskih strategij

čustvenega dela, torej pristno delovanje, je ob dejstvu, da je tak način delovanja mnogo ugodnejši za učence, tudi pomemben zaščitni dejavnik duševnega zdravja učiteljev, saj predstavlja preventivo čustveni izčrpanosti. Naporno je v razredu biti »igralec«; pristni poskusi razumeti učence ne le kot posameznike, ki naj bo dosegli določene učne cilje, temveč kot odraščajoča večplastna bitja, pa načeloma vodijo v večjo predanost ter osmišljenost pri delu.

Učitelj kot (so)organizator vrstniškega konteksta

Učitelj ima preko načrtnega, sistematičnega dela na soustvarjanju vrstniške kulture ogromen vpliv na učence. Na vseh stopnjah šolanja je ključno, da učitelj skupaj z učenci oblikuje in osmisli ključna pravila, ki se nanašajo na vzajemno vedenje v razredu. Pri tem je pomembno učiteljevo zavedanje, da lahko od učencev zahteva ustrezno vedenje, ne more pa od njih zahtevati vzajemne naklonjenosti – lahko zahteva spoštljivost in vzajemno skrb, ne more pa zahtevati prijateljskih odnosov. V zvezi s tem opozarjam na neustreznost (včasih napisanih, včasih pa neozaveščenih) pravil, ki se nanašajo na prijateljske odnose; gre za različne izpeljanke pravila *V našem razredu smo med seboj vsi prijatelji*. Takšna pravila so nerealna in od učencev zahtevajo nemogoče; učenci jih hitro spregledajo kot nepristna in klišejska. Obenem takšna sporočila učencu sporočajo, da je treba biti prijazen in spoštljiv le do tistih, ki so njegovi prijatelji. Učitelj naj učencem dovoljuje pristnost v občutjih v odnosih do sošolcev, obenem pa ne dovoli, da bi ta občutja učencev predstavljala alibi za neustrezno vedenje do sošolcev. Bistveno je, da učenci postopoma ponotranjijo, da smo spoštljivi drug z drugim, ne glede na to, ali nam je nekdo všeč ali ne - torej, *ni treba, da so mi vsi všeč in da so vsi moji prijatelji, je pa pomembno, da se do vseh sošolcev vedem spoštljivo in prijazno ter jim omogočim, da se v razredu počutijo varne in sprejete*. In obratno: *tudi moji prijatelji se včasih vedejo neustrezno in v takšnih primerih je povsem ustrezno, da pokažem svoje neodobravanje njihovega vedenja*. To je seveda zelo zahtevna naloga; gre za razvijanje zmožnosti, ki tudi nam odraslim dela težave in iluzorno bi bilo pričakovati, da jo bodo učitelji pri učencih osnovne ali srednje šole uspeli dokončno razviti. A majhni koraki v to smer imajo lahko dolgoročno pomembne učinke.

Veliko izključevanja, nasilja in neugodne razredne klime je mogoče preprečiti z načrtnim delom z učenci na področju socialnih odnosov, najbolje v najzgodnejših letih šolanja, ko se socialni odnosi in pravila vedenja v razredu še vzpostavljajo, obenem pa je neposreden vpliv učitelja na učence v tem obdobju v primerjavi s kasnejšim obdobjem mladostništva precejšen. Še posebej v začetnih letih šolanja je učitelj tisti, ki uokvirja vedenje učencev in sooblikuje vrstniške odnose; ki je model spoštljivega vedenja in obenem takšno vzajemno spoštljivo vedenje zahteva tudi v razredu ter opazi in se odzove na različne oblike medvrstniškega nasilja. Učitelj, ki v tem obdobju šolanja (seveda pa tudi kasneje) skrbi za razvoj ustreznih vrstniških odnosov, lahko s tem razred do neke mere »cepi« pred hujšimi oblikami zavračanja in nasilja in razredu kot socialni skupini pomaga oblikovati dobre temelje strpnega skupnega bivanja za vseh devet let šolanja. Težko je namreč reševati hude težave v vrstniških odnosih, če jih zaznamo šele v višjih razredih osnovne šole –

takrat je socialna dinamika v razredu že tako utečena in stabilna, da jo je težko (a ne nemogoče) spreminjati, poleg tega pa je v obdobju mladostništva učiteljev neposredni vpliv na vrstniške odnose manjši.

A ne pozabimo na mladostnike, torej na učence višjih razredov osnovne šole. Včasih se zdi, da smo strokovnjaki na področju vzgoje in izobraževanja napačno razumeli razvojno-psihološko zakonitost, ki je zagotovo prva misel, ko govorimo o socialnem razvoju na prehodu iz otroštva v mladostništvo: da postajajo vrstniški odnosi vse pomembnejši. To seveda drži, a obenem ne pomeni, da *mladostniki ne potrebujejo podpornega odnosa tudi z zanje pomembnimi odraslimi*. Pa še kako ga potrebujejo in ker je mladostništvo obdobje, ko takšnega odnosa tudi določen del staršev, ki so v otroštvu s svojim otrokom še zmogli zagotavljati pristno povezanost, ne zmore več, je tukaj vloga učiteljev še pomembnejša. Paradoksalno v tem obdobju je, da si mladostniki včasih zelo prizadevajo ustvarjati vtis, da so jim učitelji odveč in da si kakšnih posebnih odnosov z njimi ne želijo. Temu pač ne gre nasedati in verjeti in je pogosto namenjeno tudi ustvarjanju vtisa pred vrstniki. Vrstniki - torej z razvojnega vidika še vedno pretežno nase usmerjeni trinajst-, petnajst- ali sedemnajstletniki - pa drug drugemu enostavno ne zmorejo nuditi stabilnega in varnega odnosa, v katerem bi bili brezpogojno sprejeti. To smo jim še vedno dolžni nuditi odrasli - poleg staršev torej v prvi vrsti učitelji in svetovalni delavci. Tudi, kadar se ne vedejo ustrezno - oziroma takrat še toliko bolj. Nekje globoko v našem avtopilotu imamo tudi vzorec, da tako v vlogi staršev kot v vlogi učiteljev ali drugih strokovnjakov otrokom in mladostnikom, ki se ne vedejo ustrezno, odrekamo podporen odnos. Oziroma se zatekamo v prakse, ki slabijo odnos in odrekajo podporo; jim sporočamo, da jih ne sprejemamo, grozimo, jih obsojamo, jim odrekamo naklonjenost in bližino. Pri tem ne uvidimo, da so prav situacije, ko se otrok ali mladostnik vede neustrezno, tiste, ki kličejo po brezpogojnem sprejemanju oziroma sporočilu, da je vedenje neustrezno, da pri iskanju drugačnih načinov delovanja ni sam - da smo na voljo.

Pozitivni vrstniški odnosi kot način preprečevanja medvrstniškega nasilja

Prepletenost obeh sistemov odnosov v šoli - torej odnosov, ki jih učenci vzpostavljajo z vrstniki in z učitelji - je še posebej očitna pri preprečevanju medvrstniškega nasilja. Učitelj, ki mu učenci zaupajo in ga zaznavajo kot vir opore, ima namreč mnogo boljše možnosti za učinkovito vstopanje v dinamiko medvrstniškega nasilja. Medvrstniško nasilje je namreč skupinski proces, ki presega odnos med nasilnežem in žrtvijo, saj so vanj na različne načine vključeni vsi učenci v razredu. Vrstniki so tisti, ki so (za razliko od učiteljev, pred katerimi skušajo izvajalci medvrstniškega nasilja nasilno vedenje prikriti) običajno prve in edine priče nasilnih vedenj med posameznimi učenci; oni so torej tisti, ki (1) imajo običajno največ informacij o prisotnosti medvrstniškega nasilja v razredu ter obenem (2) s svojim odzivanjem pomembno določajo nadaljnjo dinamiko medvrstniškega nasilja.

Vrstniška skupina ima ključno vlogo pri pojavljanju in vzdrževanju medvrstniškega nasilja: ima to moč, da deluje preventivno ali pa da nasilje spodbuja. Ključni motiv učenca, ki izvaja nasilje, je namreč najpogosteje pridobiti socialno moč: status in dominantnost v

vrstniški skupini (Olfhof, Goossens, Vermande, Aleva in van der Meulen, 2011). Dokler učenci izvajanje nasilja na različne načine odobravajo (npr. spodbujajo nasilnega učenca, nasilje se jim zdi zabavno, nasilnemu učencu pripisujejo pomemben položaj v razredu), je vedenje izvajalca nasilja nagrajeno – izvajanje nasilja mu predstavlja izvor socialne moči v razredu. Če večina razreda nasilja ne odobrava ter to jasno sporoča, nasilnežu izvajanje nasilja te moči ne daje več. Tako imajo torej opazovalci ključno vlogo pri določanju nadaljnega razvoja dinamike medvrstniškega nasilja: oni so tisti, ki v veliki meri določajo, ali se bo nasilje nad določenim sošolcem nadaljevalo ali ne.

Opazovalci nasilja lahko torej zavzemajo različne vloge in s tem na različne načine vplivajo na nadaljnji potek nasilja. V najširšem smislu lahko opazovalce delimo na tiste, ki so del problema (podpihujejo, opazujejo, so prestrašeni, jih je sram oz. se počutijo krive, ker ne pomagajo) in tiste, ki so del rešitve (prosijo za pomoč, pomagajo prepoznati problem). Bolj specifično Salmivalli (2010) opredeljuje štiri vloge, ki jih imajo lahko posamezni učenci v procesu medvrstniškega nasilja: pomočniki nasilneža, podporniki nasilneža, nevpleteni in branilci žrtve.

Socialne norme, ki se v razredu oblikujejo v zvezi s primernostjo posredovanja v primeru medvrstniškega nasilja, so eden izmed ključnih dejavnikov vedenja opazovalcev. Zlasti v nižjih razredih osnovne šole je učiteljev vpliv na te norme precejšen, učiteljeva podpora učencem, ki v primeru nasilja posredujejo in poskušajo zaščititi žrtev, pa ključna. Učitelj lahko torej z ustreznim vedenjem v zvezi z medvrstniškim nasiljem (ki vključuje tako ozaveščanje učencev kot tudi senzibilnost pri odkrivanju tega pojava in dosledno odzivanje v primeru zaznanega medvrstniškega nasilja) pomembno prispeva k povečanju deleža tistih učencev v razredu, ki se aktivno postavijo za žrtev. Ustrezna šolska in razredna klima, kjer strokovni delavci na šoli s svojim vedenjem jasno sporočajo, da medvrstniško nasilje ni sprejemljivo in se dosledno odzivajo na opažene in poročane oblike tega vedenja, lahko bistveno pripomore k temu, da se zmorejo učenci medvrstniškemu nasilju v večji meri zoperstaviti in s tem preprečiti, da bi bilo nasilno vedenje orodje za pridobivanje socialne moči v skupini.

Prispevek otroškega parlamenta k spoštljivim in podpornim odnosom v šoli

Šola je eden izmed najbolj proaktivnih družbenih podsistemov: vzorci vzpostavljanja odnosov, ki so skozi dejanski in prikriti kurikulum posredovani v letih šolanja, bodo zelo verjetno vzorci, s katerimi se bodo učenci kot odrasli vključevali v odnose - tako v zasebnem kot v poklicnem življenju. Neodzivanje na medvrstniško nasilje v šoli pomeni tiho strinjanje z njim in jasno (ter zelo nevarno) sporočilo za vse udeležence, da je nasilje sprejemljiv in potencialno uspešen način odzivanja v medosebnih odnosih ter da je nasilje stvar nasilneža in žrtve. Šola, ki svojim udeležencem (tako učiteljem kot zaposlenim) daje takšno sporočilo, s tem prispeva k dopuščanju nasilja tudi na drugih področjih življenja.

Otroški parlament kot prostor, kjer se sliši predvsem glas učencev, lahko ima pri vzpostavljanju in ohranjanju pozitivnih odnosov na šoli pomembno vlogo. Verjamem, da

načine, kako to dosegati, kot ustvarjalni mentorji otroškega parlamenta na vaši šoli stalno iščete sami. V nadaljevanju bom nanizala nekaj možnih dodatnih predlogov:

- Ozaveščajmo razliko med zasebnim doživljanjem in vedenjem: nič ni narobe, če določenih sošolcev ali učiteljev ne maram, sem pa odgovoren/-na za svoje vedenje do njih. To mora biti spoštljivo ne glede na moje zasebno doživljanje teh odnosov.
- Skozi razprave, igre vlog in posredovanje povratnih informacij o njihovem vedenju v situacijah medvrstniškega nasilja ozaveščajmo učence o vlogi, ki jo imajo opazovalci v procesu medvrstniškega nasilja; mnogi učenci so namreč prepričani, da medvrstniško nasilje, ki se dogaja v razredu, ni njihova stvar, dokler sami ne sodelujejo v njem.
- Spodbujajmo empatijo do žrtev medvrstniškega nasilja; skozi različne dejavnosti (filmi, mladinska literarna dela, igre vlog, odzivanje na vsakodnevne konfliktno situacije) razvijajmo zmožnost učencev, da razumejo perspektivo žrtve.
- Učencem predstavimo razliko med poročanjem in tožarjenjem (namen tožarjenja je nekoga spraviti v težave ali se prikupiti učitelju oziroma pridobiti njegovo pozornost, poročanje pa izhaja iz strahu ali zaznave nevarnosti – njegov namen je zaščititi sebe ali druge) ter se z njimi pogovorimo o varnih strategijah, s katerimi lahko podprejo žrtev.
- Od debate k akciji: zakaj ne bi na šoli oblikovali tutorske skupine za podporo novim učencem na šoli – torej tistim, ki so se prešolali od drugod, pa naj bo to sosednji kraj ali daljna dežela? Zavedanje, da so dobrodošli in da imajo nekoga, ki mu ni vseeno zanje, jim bo olajšalo prve tedne ali mesece na novi šoli.
- In najpomembnejše: pogovarjajmo se. Ne slepimo se, da učence zares poznamo – poznamo majhen delček njihovega delovanja. S sporočanjem, da nas zanimajo tudi druge njihove plasti, ter z aktivnim poslušanjem vzpostavljamo odnos, ki učencem omogoča samospoznavanje in skozi katerega nam bodo morda postopoma dovolili, da spoznamo tudi njihove druge plasti ter jim bolj celostno podpremo v njihovem osebem razvoju. Igrajmo in zabavajmo se z njimi - pa naj bo to igra s kartami Več kot ena zgodba, socialne igre ali preprosto nogomet. Nič, kar veseli tako nas kot učence, ni preveč banalno za vzpostavljanje odnosa. Če želimo vzpostaviti varen kontekst za pogovor o »resnih« temah, moramo najprej vzpostaviti skrben in pristen odnos z učenci.

Dodatno branje:

Košir, K. (2013). *Socialni odnosi v šoli*. Maribor: Pedagoška fakulteta in Subkulturni azil.

Košir, K. (2018). Učitelj kot pomemben drugi in kot (so)organizator vrstniškega konteksta: kako brezpogojno sprejemati in ne izgoreti. *Vzgoja in izobraževanje*, 9 (3/4), 4–5.

Mugnalon Lešnik, D., Klemenčič, I., Filipčič, K., Rustja, E. in Novakovič, R. (2016). Navodila s priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo

Pečjak, S. (2014). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Nekaj mladinskih literarnih del, ki so lahko v pomoč pri pogovoru o odnosih:

- Gervay, S. (2011). *Jaz sem Jack*. Ljubljana: Vodnikova založba.
Karlovšek, I. (2004). *Gimnazijec*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga
McCaffrey, K. (2011). *Uničimo jo!* Dob pri Domžalah: Miš.
Möderndorfer, V. (2015). *Kit na plaži*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
Ness, P. (2013). *Sedem minut čez polnoč*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
Palacio, R. J. (2015). *Čudo*. Zagorje ob Savi: Ocean.
Pennac, D. (2010). *Šolske bridkosti*. Ljubljana: Modrijan.
Rowell, R. (2015). *Eleanor in Park*. Ljubljana: Mladinska knjiga
Rushton, R. (2005). *Reci, da sem v redu*. Resnično. Ljubljana: Grlica
Teller, J. (2006). *Nič*. Ljubljana: Grlica

Viri:

- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A. in van der Maulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group.- *Journal of School Psychology, 49*, 339–359.
Philipp, A. in Schüpbach, H. (2010). Longitudinal effects of emotional labour on emotional exhaustion and dedication of teacher. *Journal of Occupational Health Psychology, 15*, 494–504.
Rogers, C. (1957). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Journal of Consulting Psychology, 21*, 95–103.
Salmivalli, C. (2014). Participant roles in bullying: How can peer bystanders be utilized in interventions?. *Theory Into Practice, 53*(4), 286-292.

Dr. Zora Rutar Ilc
Zavod RS za šolstvo

POZITIVNA KLIMA IN VKLJUČENOST UČENCEV V RAZREDU

Kako je dobro počutje povezano z (učno) uspešnostjo?

V zadnjem času se strokovnim delavcem slovenskih šol porajajo številna vprašanja, ki zadevajo povezanost počutja in učne uspešnosti, pristope za učinkovito vključevanje vseh učencev, vzgojne dileme, ukrepanje v primeru neželenega vedenja ... kot npr.:

- kako učence spodbuditi k aktivnosti in k večji zavzetosti za učenje?
- ali naj se učenci dobro počutijo ali dobro znajo?
- ali naj bo učitelj prijazen ali strog?
- kako naj nagovori in pridobi vse učence in omogoči njihovo celostno vključenost?
- kaj naj naredi, ko se pojavi neželeno vedenje?
- kako vzgajati sodobne generacije in kako je pri tem z avtoriteto ...?

V naših šolah je žal ponekod še vedno prisoten mit, da je »učitelj v šoli za to, da poučuje, ne pa za to, da je prijazen ali da vzgaja. Za to ima otrok doma starše.«

Vrsta raziskav potrjuje povsem nasprotno in sicer, da je pozitivna klima v razredu in na šoli eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na zavzetost učencev za pouk, njihovo uspešnost in »uspevanje«.

Tako Pečjak in Peklaj (2015) povzemata, da se pozitivni odnosi odražajo:

- v dobrem počutju oz. občutju pripadnosti,
- višji samozavesti,
- višjem vrednotenju prosocialnih oblik vedenja,
- večji učni zavzetosti in
- boljšem učnem dosežku.

Košir pa ugotavlja, da pozitivni odnosi učitelj-učenec zagotavljajo večjo šolsko prilagojenost/učne rezultate, vrstniško povezanost (Košir, 2013).

Tudi Hattie (2012) v svoji znameniti metaštudiji izpostavlja, da ima **odnos učitelj-učenec** zelo močan vpliv (0,72) na šolske dosežke. Tudi to, **kako učenci vidijo učitelja** (ali jih učitelj upošteva, spodbuja, se lahko nanj obračajo) ima srednje močan (0,44) vpliv.

Socialna vključenost pa je tudi pomemben **varovalni dejavnik za otroke s posebnimi potrebami**.

Če povzamemo: zadovoljstvo učencev (in učiteljev) ter dobro počutje v razredu ugodno vplivajo tako na učne dosežke kot na vedenje in medosebne odnose. Pri tem naj poudarimo, da z dobrim počutjem ne mislimo pasivnosti, lagodnosti ali pa čutnega ugodja in odsotnosti navora in aktivnega zavzemanja, ampak, ravno nasprotno. Dobro počutje opredeljujemo kot občutek lastne vrednosti, kompetentnosti (občutek, da zmorem), smiselnosti, angažiranosti in aktivne vključenosti, kar je učinek spodbudnega učnega okolja. Če se učenec dobro počuti, se lažje uči in uspeva na vseh področjih. Dobro počutje, učna uspešnost in splošno uspevanje gredo z roko v roki.

Kako lahko k dobri klimi prispeva učitelj?

Učitelj k dobri klimi in posledično k dobremu počutju prispeva predvsem s svojim odnosom do učencev vključno s spretnim vodenjem razreda in z osmišljenim poukom. Strokovnjaki s pedagoškega področja tako vse bolj poudarjajo pomen t.i. odnosne kompetence (poleg strokovne in didaktične).

Kaj pomeni dober odnos in na čem temelji odnosna kompetenca?

Na to si najlažje odgovorimo, če pogledamo, kaj različne raziskave izpostavljajo kot ključne vidike spodbudnega in varnega učnega okolja. Z drugimi besedami: dober odnos je odgovor na to, kar učenci potrebujejo, da se počutijo dobro vključene:

- varnost in orientacijo (npr. jasno strukturo, korake, postopke in pravila)
- osmišljen pouk, v katerem so čim bolj aktivni (kjer se upošteva njihov interes in spodbuja njihova vedoželjnost, podpira miselne procese, učenje učenja, sodelovanje ...)
- občutek potrditve in sprejetosti (občutek, da sem za učitelja pomemben kot oseba, da ga zanimam in da mu je mar zanje)
- spoštljiva, spodbudna in odprta komunikacija (prožna kombinacija sproščenosti in odločnosti)
- podpora in pozitivna, spodbudna pričakovanja (npr. omogočanje priložnosti za uspeh in podpora na šibkih področjih)
- konstruktivna povratna informacija (usmerjena v pohvalo že doseženega in usmerjeno podpiranje na področjih, kjer so potrebna izboljšanja)
- sprejemanje in omogočanje različnosti ob hkratni pravičnosti
- občutek, da je učitelj kos konfliktom in da bo konstruktivno in spravljivo podpiral skupinske procese. (Več o tem Marzano idr. 2013 ter Pšunder 2011)

K dobri klimi v razredu in na šoli ter posledično k dobremu počutju učencev prispeva tudi to, kako učenci doživljajo, da se jih sliši in kako so vključeni v dogovore in odločitve – tudi pri pouku (na čemer npr. temelji formativno spremljanje).

Na ZRSŠ smo za samospremljanje teh področij in za kolegialno opazovanje ter podpiranje ob njih pripravili opomnik Kako skrbim za dobro razredno klimo, ki učiteljem pomaga povečati občutljivost in izpopolniti strategije za vodenje razreda za dobro klimo. «. (3. zvezek Vodenje razreda za dobro klimo in vključevanje, str. 12, 13). Uporablja se ga lahko skupaj z vprašalnikom za dobro klimo Kako se počutijo učenci (prav tam, str. 14), na osnovi katerega učitelj lažje zazna, kakšna je klima v razredu in kako se počutijo posamezniki.

Kakšno vlogo ima pri tem spretnost vodenja razreda?

Za dobro klimo je pomembno tudi delovno vzdušje oz. pripravljenost učencev na sodelovanje, njihova aktivna vključenost in zavzetost. Včasih učitelj ustrezno komunicira z učenci, je dostopen in dialoški, lahko celo uporablja najbolj napredne didaktične prijeme in strategije, pa vendar ne uspe pritegniti razreda kot skupine. S tem v zvezi govorimo o še eni kompetenci – kompetenci za vodenje razreda.

Ta vključuje tako zavedanje pomena tega in občutljivost za razred kot skupino, kot tudi konkretne strategije za učinkovito vodenje razreda. Nekateri učni in disciplinski problemi izvirajo prav iz tega, da se mnogi učitelji niti ne zavedajo, kako pomemben izziv je, »poleg poučevanja«, vodenje razreda.

Kaj zajema učinkovito vodenje razreda?

- Način in strategija vstopa v razred/sprejema.
- Nastop („spodbudna odločnost“).
- Umirjanje, pridobivanje pozornosti.
- Učinkovita priprava na delo.
- Ureditev razreda in sedežnega reda za varnost, učinkovito učenje in vodenje.
- Smiselna umestitev aktivnih in sodelovalnih oblik, obvladovanje le-teh.
- Razumljivo pojasnjevanje pomembnih informacij, navodil, postopkov, rutin.
- Obvladovanje smiselnih in tekočih prehodov (pri pouku) ter premikov.
- Sooblikovanje smiselnih dogovorov in pravil, vidno izpostavljenih.
- Spremljanje vseh učencev, dogajanja, vzdrževanje stika.
- Pozornost na potencialne težave in učno/vzgojno zahtevne učence.
- Prilagajanje načinov vključevanja.
- Premišljeno stopnjevanje signalov (nebesednih, npr. uporaba premora in približevanje ter besednih: spominjanje na dogovore in pravila, razjasnjevanje, napoved posledic, ...).

Za samospremljanje teh področij in kolegialno opazovanje ter podpiranje ob njem smo pripravili opomnik Kako skrbim za dobro disciplino (3. zvezek Vodenje razreda za dobro klimo in vključevanje, str. 22 in 23).

Pri vodenju razreda pa je poleg zavedanja in strategij ključen učiteljev pristop – način, na kakršnega učitelj »pristopa« k učencem, k razredu. Raziskave so pokazale, da si učitelj največje odobravanje in spoštovanje pridobi s kombinacijo odločnega, spoštljivega in spodbudnega pristopa, s katerim jasno izraža, da zaupa vase in v svojo zmožnost vodenja razreda, in v učence. Več ko učitelj – v skladu z njihovimi razvojnimi zmožnostmi - podeli odgovornosti, bolj odgovorno in avtoreglativno delujejo.

Razmišljanje učiteljev je pogosto ujeto v katero od obeh vzgojnih skrajnosti. Na eni strani je prehitro in preostro »discipliniranje« (ki pa je v resnici bolj pokoravanje), s katerim sicer učitelj lahko začasno umiri učence (pogosto za ceno strahu, ali pa kasnejšega upora ali odpora). Na drugi strani pa je (seveda v skladu z njihovimi razvojnimi in drugimi zmožnostmi) nemoč in popuščanje brez jasnih pravil in meja, pri katerem učenci »zrastejo čez glavo«, hkrati pa občutijo zmedo. Nobena od teh skrajnosti učencem ne omogoča razvijanja samostojnosti, samoregulacije in odgovornosti; v prvi so s sledenjem ali upiranjem podvrženi »zunanji instanci«, v drugi pa ostanejo brez potrebnih okvirov.

Ključen dejavnik pri vodenju razreda je zato dober stik učitelja z razredom oz. njegova pristna povezanost z učenci. Dober stik je hkrati učinek: učiteljeve dostopnosti, spoštljive komunikacije, podpornosti in spodbudnosti, korektnosti in pravičnosti ter tega, kako se zanima za učence in kakšna pričakovanja izraža do njih ... ob hkratnem jasnem postavljanju meja, osmišljenih in pojasnjenih, oz. še bolje: skupaj dogovorjenih. Dober stik je učinek vzajemnega zaupanja in soudeležbe učencev in je najboljša zaščita pred »nedisciplino«.

Pomembno je tudi, da se učitelj ne odzove z vso močjo na vsako drobno kršitev dogovorov, ampak da stopnjuje moč svojih sporočil in »dozira« vzgojna sporočila. Na ta način omogoča oz. povečuje manevrski prostor za izbiro oz. izboljševanje vedenja tako pri posamezniku kot pri različnih vrstah oz. resnosti neželenih vedenj. «. (Več o tem v 3. zvezku Vodenje razreda za dobro klimo in vključevanje).

Kaj storiti v primeru neželenega vedenja?

Za primer, ko pa vendarle pride do problemov, priporočamo med drugim t.i. tehniko 4 R (več o tem v 3. zvezku Vodenje razreda za dobro klimo in vključevanje, str. 25):

1. Razlikujem vedenje od osebe.
2. Razumem dogajanje in ga ne vzamem osebno (kot napad nase), npr.: razumem, kaj je privedlo do neželenega vedenja in to pomagam razumeti tudi učencu.
3. Se razumno odzovem: ne reagiram impulzivno, npr. z razburjenjem.
4. Reagiram odločno, a konstruktivno, tako da iščem rešitve in k temu povabim tudi učenca.

Poglobljena verzija te tehnike je ABC model povezanosti čustev in vedenja, obširneje in na primerih predstavljena v 4. zvezku Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro

vključenost (Več o tem v 4. Zvezku Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost, str.18-22).

Za bolj zahtevne primere ponavljajočega neželenega vedenja pa je najbolje, da se učitelj poveže s svetovalno službo in skupaj z učencem (lahko pa tudi starši) naredijo načrt podpore pri spreminjanju vedenja. Učence s ponavljajočim se neželenim vedenjem, pa tudi za učence v stiski (ki so žal pogosto spregledani), pa se lahko vključi tudi v posebne skupine oz. delavnice za socialno in čustveno učenje (npr. namenjene osvajanju socialnih veščin in komunikacijskih spretnosti, obvladovanju impulzov in jeze, krepitvi zdrave samopodobe in asertivnosti ...).

Ozaveščanje vloge čustev in socialno učenje, kako vzpostavljati odnose (socialno učenje, učenje za prosocialnost) nista pomembna le pri odpravljanju neželenega vedenja ali soočanju s stiskami. Socialno in čustveno učenje oz. opismenjevanje je nenadomestljiv vidik vzgajanja pri vseh učencih. Socialna kompetentnost se kaže kot prosocialno vedenje (razumevanje in empatija, spoštljivo in čuteče komuniciranje, sodelovanje, pripadnost ...) in vključuje čustveno kompetentnost (ki med drugim temelji na poznavanju in prepoznavanju čustev pri sebi in drugih, spretnim uravnavanjem le-teh in asertivnosti – zdravem zavzemanju zase, ki ni na škodo drugih). Socialna in čustvena kompetentnost sta temelj za socialno vključenost, ta pa je eden ključnih varovalnih dejavnikov duševnega zdravja, konstruktivnega vključevanja v skupnost in zadovoljstva v življenju.

Spodbujanje čustvene in socialne pismenosti ni le v domeni svetovalnih delavcev niti ni rezervirano zgolj za posamezne skupine učencev, ampak je izziv za vse učitelje in za vse učence. Priložnosti se ponujajo na paleti od manj do bolj formalnih, od manj do bolj strukturiranih in sistematičnih:

- v kakovostni vsakdanji komunikaciji z učenci ter podpiranju kakovostnih medvrstniških odnosov,
- med poukom pri posameznih predmetih in pri medpredmetnih ter kroskurikularnih dejavnostih, skozi odnosne teme in kakovostno vodeno sodelovalno učenje,
- z načrtnim delom na razrednih urah in s posameznimi skupinami učencev za različne namene (npr. uporaba t.i. socialnih oz. interakcijskih iger za: vzpostavljanje zaupanja, krepitev povezanosti, spodbujanje aktivnega poslušanja in empatije, učenja čustev in upravljanja z njimi, reševanja konfliktov in pogajanja ...)
- in nenazadnje s sistematičnim izgrajevanjem kulture dobre in nenasilne skupnosti na šoli.

(Več o tem v 4. zvezku, Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost)

Viri:

Hattie J. (2009, 2012). Visible learning. New York: Routledge.

Košir K. (2013). Socialni odnosi v šoli. Maribor: PF.

Marzano R. J. in Simms J. A. (2013). Coaching Classroom instruction. Bloomington, Marzano Research Laboratory.

- Peklaj C., Pečjak S. (2015). Psihosocialni odnosi v šoli. Ljubljana: FF.
- Pšunder M. (2011). Vodenje razreda. Maribor: FF
- Rutar Ilc Z. (2017). Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost. Ljubljana: ZRSŠ.
- Rutar Ilc Z., Rogič Ožek S., Gramc J. (2017). Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost. Ljubljana: ZRSŠ.
- Rutar Ilc Z. (2017). Vodenje razreda za dobro klimo ter pomen socialnega in čustvenega učenja. V Razredni pouk 3/2017. Ljubljana: ZRSŠ.

Uroš Brezovšek, Petra Zega
Zveza prijateljev mladine Slovenije

OTROŠKI PARLAMENTI V ŠOL. LETU 2018/2019

V letošnjem šolskem letu se torej srečujemo s spremembo: tema je enaka kot leto poprej. V preteklem šolskem letu ste se mentorji že pogovarjali in razpravljali z otroki o šoli in šolskem sistemu ter o štirih podtemah znotraj te naslovne teme: o odnosih v šoli, o učnih vsebinah, o metodah in načinih poučevanja/učenja in o šoli za življenje. Razprave so potekale na vseh ravneh: najprej na šolski ravni, potem na lokalni (občinski ali medobčinski) ravni, na regijski ravni in v začetku aprila na nacionalni ravni, na 28. nacionalnem otroškem parlamentu. Otroci so podali svoja razmišljanja in ugotovitve – njihove zaključke najdete v nadaljevanju kot prilogo tega biltena.

Generacije otrok so se od lanskega leta zamenjale in nekateri mladi parlamentarci bodo že zakorakali v srednješolske vrste. Nekateri drugi lanskoletni udeleženci pa bodo lahko sodelovali tudi v letošnjem letu. Ne glede na ta dejstva, predlagamo, da v uvodnih srečanjih z učenci na kratko obnovite ali pa se z njimi pogovorite o osrednji temi in tudi podtemah. V nadaljevanju skupaj pregledajte in prediskutirajte zaključke zadnjega nacionalnega srečanja.

Poudarek drugega leta obravnave enake teme namreč je, da se pozornost posveti realizaciji sklepov. Z učenci torej ne boste ponavljali tematskih razprav iz lanskega leta, ampak se boste osredotočili na enega, dva ali več sklepov, za katere menite, da so uresničljivi na šolski ali lokalni ravni. Ni nujno, da jih realizirate do konca tega šolskega leta, lahko tudi kasneje. V primeru, da ste v lanskem letu začeli s kakšno akcijo in je še niste zaključili ali pa ste prepoznali problematiko in je še niste rešili, jo nadaljujte v letošnjem letu. Na nacionalni ravni bomo zagotovo težko karkoli dosegli v roku enega šolskega leta, zato si za realizacijo postavljamo daljši čas.

Realizacijo sklepa/sklepov načrtujte skupaj z učenci. Vključite jih v proces, vprašajte za načine izvedbe, koga vse seznaniti z izbranim sklepom, koga vključiti in na kakšne načine, da boste ob koncu šolskega leta oz. na 29. nacionalnem parlamentu z zadovoljstvom lahko poročali, da ste uspeli ali pa da »tlakujete« trdno pot za pozitivno spremembo in večje zadovoljstvo tako učencev kot tudi vas, učiteljev in drugih pedagoških delavcev.

Predno pa se lotite uvodnih srečanj z učenci, si pripravite osebni akcijski načrt. Po mesecih načrtujte aktivnosti. Katere bodo prve aktivnosti in katere načine dela, metode in tehnike boste uporabili (pri tem bodite kreativni, naj vam s kakšno idejo pomagajo tudi učenci). Z aktivnostmi seznanite svoje kolege, razrednike, ravnatelj, tudi svet staršev. Radi rečemo, da naj z otroškim parlamentom »diha« cela šola.

S pripravo akcijskega načrta vam bo delo veliko lažje steklo.

OKVIRNI AKCIJSKI NAČRT AKTIVNOSTI PO MESECIH:

SEPTEMBER:

OKTOBER:

NOVEMBER:

DECEMBER:

JANUAR:

FEBRUAR:

MAREC:

APRIL:

MAJ:

PRVE 3 KONKRETNE AKTIVNOSTI:

1. AKTIVNOST

NOSILEC:

ROK:

2. AKTIVNOST

NOSILEC:

ROK:

3. AKTIVNOST

NOSILEC:

ROK:

OSEBNI AKCIJSKI NAČRT MENTORJA

Zapišite si, kaj bi VI OSEBNO ŽELELI DOSEČI kot mentor otroškega parlamenta?

Kakšni načini dela, metode in tehnike vas bodo tja pripeljali?

Kaj želim spremeniti pri sebi? Na kakšen način želim delati z otroki v OP v letošnjem letu?

MOJ PRVI KORAK:

(Povzeto po lanskih regijskih izobraževanjih)

Kljub temu, da boste z realizacijo sklepov začeli na šoli (šolski nivo), se bodo vaši učenci udeležili tudi občinskega in regijskega parlamenta. Izmed sebe naj izberejo predstavnike, ki jih bodo zastopali na teh višjih nivojih. Povežite se z regijskimi koordinatorji. Za namen izvedbe programa otroški parlamenti imamo v Zvezi prijateljev mladine Slovenije interno razdelitev Slovenije na 20 regijskih območij. Seznam regijskih koordinatorjev najdete v **E-priročniku** na naši spletni strani: <http://www.zpms.si/programi-in-projekti/otroski-parlament/> (pod uporabnimi gradivi). Praviloma so to predstavniki društev in zvez prijateljev mladine po Sloveniji, ni pa nujno. Na manjših območjih je lahko tudi eden od mentorjev (ali šola) regijski koordinator. Ponekod regijski koordinatorji rotirajo (se vsako leto menjajo). To so specifike posameznih območij.

Za še lažje razumevanje napisanega in delovanja programa otroški parlament, vas napotujemo k ponovnemu branju lanskega zbornika – **Zbornik 2017** - še posebej prvega prispevka na str. 5, z naslovom Predstavitev sprememb v novem šolskem letu. Tudi to gradivo je dostopno na: <http://www.zpms.si/programi-in-projekti/otroski-parlament/>

Če se vam bodo med letom porajala kakršnakoli vprašanja, se lahko obrnete na:

- regijskega koordinatorja ali
- Zvezo prijateljev mladine Slovenije (petra.zega@zpms.si,
uros.brezovsek@zpmkk.si)

Hvala, ker ste – mentorji in regijski koordinatorji tega pomembnega programa. S pomočjo vas otroci lahko izražajo svoja mnenja in sodelujejo v zadevah, ki se jih tičejo. To jim zagotavlja tudi Konvencija o otrokovih pravicah (12. in 13. čl.). Vsi skupaj si prizadevajmo, da bomo mnenja zares slišali in jih v čim večji meri tudi upoštevali.

Priloga:**SKUPNA SPOROČILA, UGOTOVITVE IN ZAKLJUČKI
28. NACIONALNEGA OTROŠKEGA PARLAMENTA NA TEMO****ŠOLSTVO IN ŠOLSKI SISTEM**

9. aprila 2018 smo se mladi parlamentarci in parlamentarke iz vse Slovenije zbrali v Državnem zboru RS na 28. nacionalnem otroškem parlamentu (NOP). Osrednja tema naših razprav je bila ŠOLSTVO IN ŠOLSKI SISTEM, ki so jo izbrali naši predhodniki na 27. NOP. O temi smo razpravljali od začetka šolskega leta na šolskih parlamentih, nadaljevali na mestnih, občinskih in regijskih parlamentih. Na nacionalnem parlamentu smo naša mnenja in ugotovitve združili in podali skupna sporočila, ki jih navajamo v nadaljevanju.

28. nacionalno zasedanje otroškega parlamenta je otvoril Marko Rengeo iz Pomurja, predsednik 27. NOP. Uvodoma so nas pozdravili: dr. Milan Brglez, predsednik Državnega zbora RS, Darja Groznik, predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije in Borut Pahor, predsednik Republike Slovenije. Na plenarnem delu zasedanja so se nam pridružili predsednik vlade dr. Miro Cerar, nekateri poslanci, ministri, varuhinja človekovih pravic in drugi gostje.

Na predlog udeležencev pripravljalnega sestanka, ki je potekal 27. marca 2018, smo izvolili Jureta Šimonka za predsednika 28. NOP ter 3 člane delovnega predsedstva: Primoža Oberč iz zasavske regije, Ano Matič s ptujske regije in Vido Volk iz savinjske regije. Marko Rengeo je ostal prisoten kot pomoč novoizvoljenemu predsedstvu.

V prvem delu zasedanja smo znotraj naslovne teme razpravljali v štirih delovnih skupinah:

- Odnosi v šoli
- Učne vsebine
- Metode in načini poučevanja/učenja
- Šola za življenje

V nadaljevanju predstavljamo naše ugotovitve in zaključke, ki so rezultat ne samo razprave na nacionalnem parlamentu, temveč tudi razprav, ki smo jih imeli od šolske ravni naprej.

SPLOŠNE UGOTOVITVE

Učenci o svojem delu in vlogi v šoli razmišljamo konstruktivno. Svoja stališča si želimo predstaviti učiteljem in s skupnimi močmi prispevati k izboljšanju šolstva in šolskega sistema.

V šoli se želimo učiti, družiti, biti dobre volje, pomagati drug drugemu, se učiti tako iz lastnih napak kot napak drugih. Želimo si prijateljskega odzivanja, ravnanja in vedanja brez nasilja. Sprejemamo tako pohvalo kot konstruktivno grajo.

Dober/uspešen učenec sodeluje pri pouku, ne ocenjuje drugih po zunanosti, ne preklinja, je ostalim vzor, se uči sproti, je pripravljen priskočiti na pomoč, je strpen in prijazen.

Dober/uspešen učitelj ne razlikuje med učenci, je zabaven in ima smisel za humor, poskrbi, da učenci razumejo snov, pomaga učencem, ne kriči, razume učence in se z njimi pogovarja. Učitelj je odprt za razumevanje učenca in nima samo vloge poučevanja.

Za osnovno vzgojo otrok je odgovoren dom, ne šola. Učitelji imajo premalo pravic za vzpostavitev reda in discipline oz. ukrepanje v primeru nespoštljivega odnosa predrznih učencev. Učitelji učencem posredujejo znanje in vrline za življenje, pomagajo nam širiti znanje, dajejo veliko informacij, so odprti za nasvete in pomoč. Učenci cenimo proaktivni pristop učitelja.

Izrazili smo kritiko do prevelikega vmešavanja staršev v šolo. Starši nimajo vstopa v razred in se ne smejo vmešavati v učni proces (razen v primerih, ko gre za kršitve otrokovih pravic). Starši naj nam pomagajo pri usmeritvah za nadaljnje šolanje, pri izbiri poklica, od njih pričakujemo spodbujanje, podporo, pomoč in da so vedno v bližini za pogovor.

Zavedanje učencev, da se učimo za svojo prihodnost, bi moralo biti večje, vsaj v zadnji triadi. Namesto na tekmovalnost med učenci se je potrebno osredotočiti na sodelovanje med učenci.

ODNOSI V ŠOLI

Govorili smo o dveh vrstah odnosov v šoli:

- odnos učenec – učenec
- odnos učenec – učitelj/delavec v šoli.

Odnos učenec – učenec ima zelo velik vpliv na naše življenje. Izpostavili smo odnose med mlajšimi in starejšimi učenci, ker smo opazili, da nas mlajši manj upoštevajo in spoštujejo kot včasih. Trudimo se biti vzor mlajšim. Pomembna se nam zdi pomoč posameznikom, neke vrste medgeneracijsko tutorstvo, učna pomoč med različno starimi učenci. Dobra rešitev se nam zdijo prijateljski razredi, npr. 1. in 9. razred ali kakšna druga starostna relacija. Razreda se obiskujeta, sodelujeta na različnih področjih (kulturnem, naravoslovnem, različnih dnevih dejavnosti). Dobro se nam zdi tudi skupno dežurstvo, saj sodelujeta dva različno stara učenca in se lahko na ta način povežeta. Za organizirano druženje pa se nam je zdela dobra ideja, da bi se v okviru krožkov družili s predstavniki različnih manjšin. Strpnost se nam zdi zelo pomembna, kot oviro pri tem pa vidimo jezik. Če tujci ne znajo jezika, imamo občutek, da imajo slabši odnos do nas, ne vemo, kako komunicirati in ne vemo, kaj pričakovati drug od drugega. Zato se nam zdi učenje jezika, pred vključevanjem v pouk, obvezno. To bi olajšalo različne težave.

Problem v odnosih predstavljajo tudi statusi (kulturnik, športnik). Učenci velikokrat statute izrabljajo in so povod za spore. Pogoji za pridobitev statusa so na nekaterih šolah zelo ostri, na drugih pa ne. Zato bi morali preverjati pogoje in jih ponekod tudi zaostri.

Za izboljšanje odnosov predlagamo omejitev uporabe mobilnih telefonov. Ne uporabljamo jih za pouk, ampak za različne igrice in komunikacijo, ki ne sodi v šolsko okolje. Predlagamo uporabo mobilnih telefonov samo med odmorom.

Pri **odnosu učenec – učitelj/delavec v šoli** (npr. čistilka, hišnik, kuharica) smo ugotovili, da je v večini šol največji problem v tem, da je do teh odraslih premalo spoštovanja.

Menimo, da bi to lahko rešili s tem, da bi učenci in učitelji oz. drugi delavci zamenjali vloge, npr. za en dan ali en teden. Odnosi med učenci in učitelji so problem, ker večina učencev meni, da so učitelji neprofesionalni in da nimajo avtoritete. To bi lahko rešili z več ekskurzijami, npr. da bi učenci in učitelji preživeli več časa skupaj takrat, ko ni ocenjevanja. Učitelje bi bilo potrebno tudi preveriti, v smislu ali so kos svojemu poklicu in ali so primerni za ta poklic.

Odnose v šoli bi lahko izboljšali tudi tako, da bi imeli razredne ure že od 1. razreda dalje in bi pri teh urah reševali težave v medsebojnih odnosih. Pogovarjali smo se tudi o povezovanju šol z bivšimi učenci (kar nekatere šole že imajo in so s tem zelo zadovoljne) ter o povezovanju med šolami (npr. med šolami iz različnih regij, da bi primerjali, kako poteka pouk).

Predlogi za izboljšave:

- Vpeljava manj številčnih razredov.
- Povezovanje med učenci, učitelji in delavci šole. Medrazredno sodelovanje, npr. med 1. in 9. razredom: kvizi, orientacijski pohodi, športne dejavnosti, popoldanske dejavnosti, mentorstvo (mlajši učenci bi imeli mentorje iz višjih razredov, ki bi jim pomagali pri učenju, težavah ipd.). Želimo si več druženja med razredi – ustvariti prijateljske razrede. V nekaterih šolah že izvajajo povezovalne projekte, *npr. projekt varuh* - v 5. razredu je vsakemu učencu dodeljen en učenec iz 1. razreda, ki ga mora starejši učenec varovati, mu pomagati, s tem pa postane njegov zaupnik ter prijatelj. S takšno obliko sodelovanja se ustvarja boljše počutje med učenci, hkrati pa je takšen projekt koristen, saj starejši učenci pridobivajo prakso in izkušnje, ki jim bodo koristile kasneje v življenju.
- Kazni z vzgojnimi ukrepi (ukori) so zastarele, zamenjajo naj jih družbeno koristna dela – pomoč hišniku, snažilkam, v kuhinji, itd.
- Več spoštovanja do vseh delavcev na šoli. Premalo spoštujemo delo kuharic in snažilk. Vsa ta dela bi bolj cenili, če bi tudi sami bili deležni takšnih opravil, npr. v organizirani akciji, kjer bi en dan opravljali službo snažilke.
- Bolj strogi šolski pravilniki – v njih bi moralo bolj natančno pisati, kaj je v šoli dovoljeno in kaj ne, ter kakšne so posledice kršitve pravil.
- Vedenje naj se ocenjuje (tako kot je bilo včasih: vzorno, primerno, neprimerno).
- Vpeljava rekreativnih odmorov - odmori bi malo podaljšali zato, da bi jih lahko izkoristili za razgibavanje (s tem bi lažje sledili pouku in se razbremenili, hkrati pa bi takšni odmori prispevali k bolj sproščenemu vzdušju in boljšim odnosom).
- Uvedba razredne mediacije / pogovorov iz oči v oči – menimo, da se med seboj pogovarjamo le še preko elektronskih naprav, kar uničuje odnose med nami. Predlagamo vsaj eno uro na teden, ki bi jo posvetili samo pogovorom. V tej uri bi si povedali vse, kar nas v razredu moti, učitelj pa bi bil v vlogi mediatorja.

UČNE VSEBINE

Učne vsebine so preobsežne. Zato so pod pritiskom učitelji, posledično pa to občutimo tudi učenci. Nekatere stvari so preveč poglobljene, preveč je podrobnosti, več bi moralo biti življenjskih stvari. Preveč je domačih nalog, učenci nimajo prostega časa in hitro izgubijo voljo in motivacijo za učenje.

Ugotavljali smo:

- da si želimo si več vsebin, ki bi nas opremile za nadaljnje praktično življenje (pogrešamo vsebine, kot so npr. osnove financ, prva pomoč, računalništvo). Učni načrt bi tako moral vsebovati več praktičnega dela;
- da si želimo več krajših in napovedanih ocenjevanj in napovedanih ustnih spraševanj. To pomeni, da bi imeli delne ocene iz posameznih snovi in ne bi imeli daljših testov, kjer moramo obvladati snov več mesecev;
- da več kot polovica učencev meni, naj se NPZ ukine, nekaj učencev pa meni, da bi ga bilo treba spremeniti;
- učitelji bi morali ocenjevati napredek učenca pri posameznem predmetu, ker ocene niso pokazatelj znanja (vsaj v nekaterih primerih ne).

Predlogi za izboljšave:

- Več izbire pri izbirnih predmetih (več računalništva in vsebin z multimedijo) in hkrati več izbirnih in manj obveznih predmetov.
- Več medpredmetnega povezovanja. To je združevanje podobnih vsebin različnih predmetov (več povezav med različnimi predmeti, npr. da bi isti vsebinski sklop obravnavali pri več predmetih v istem časovnem obdobju)
- Posodobitev nacionalnega preverjanja znanja (NPZ) (od šole do šole je različno; moralo bi biti bolj poenoteno, za vse šole enak 3. predmet; v 3. razredu je NPZ nesmiseln).
- Računalništvo kot obvezen predmet že v nižjih razredih OŠ.
- Pri predmetih GUM, LUM, ŠPO, TIT uvesti pisno ocenjevanje po sposobnostih in ne po rezultatih (zelo uspešno, uspešno, manj uspešno). Ti predmeti naj ne vplivajo na vpis v srednjo šolo.
- Več poklicnega usmerjanja v zadnji triadi (ne samo v 9. razredu) in več karijerne orientacije (spodbujanje karijerne orientacije in vpeljava oglada poklica na delovnem mestu).
- Pouk etike tudi v 9. razredu in prenova predmeta etika (domovinska in državljanska kultura in etika), saj si želimo več učnih ur (premalo je pogovorov o pomembnih stvareh, ki se dogajajo v družbi).
- Uvesti predmeti gospodinjstvo v 8. in 9. razred.
- Uvedba novih predmetov (osnove osebne kulture, finance, podjetništvo) in učnih vsebin: možnost dodatnih tujih jezikov, prva pomoč, spoznavanje novih tehnologij, ekološke teme in trajnostna mobilnost.

- Izvedba delavnic za varno uporabo spleta in spletnih programov za učence in učitelje šole. Izmenjava izkušenj s posamezniki, ki so bili žrtve spletnih prevar.
- Več izbire interesnih dejavnosti (predvsem v manjših krajih, na manjših šolah).
- Večja diferenciacija pouka glede na sposobnosti, znanje in poklicne interese učencev (npr. manjši nabor skupnih predmetov in večji nabor predmetov glede na interes, predznanje in poklicno usmeritev učencev).

Pobuda predstavnikom lokalne skupnosti:

- med interesnimi dejavnostmi si želimo več lokalnih dejavnosti (npr. učenje obrti, ki so prisotne v lokalnem okolju, spoznavanje značilnosti lokalnega okolja);
- uvedba turističnih krožkov na šolah - mladim bi predstavili lokalno okolje in jih usposobili, da bi ga lahko predstavljali vrstnikom od drugod. Tovrstno dejavnost na šolah bi morala podpreti tudi lokalna skupnost.

Pobuda ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport:

- šolska snov je preobsežna, »balast« bi bilo potrebno izpustiti, določene vsebine pa bolj poglobiti;
- črtati vsebine, ki so polne podatkov in zahtevajo učenje na pamet (kar se zelo hitro pozabi);
- predlagamo odprt kurikulum, pri čemer bi pri načrtovanju vsebin sodelovali tudi predstavniki učencev (participacija otrok).

METODE IN NAČINI POUČEVANJA/UČENJA

Učitelji naj uporabljajo različne učne metode in prilagodijo poučevanje glede na uspešnost učne metode. Želimo si, da bi učitelji več pozornosti posvečali iskanju motivacije, saj je ta pri učencih pogosto prenizka. Učence spodbujajo k čim večjemu sodelovanju in jih tudi motivirajo/ spodbujajo za učinkovitejše učenje.

Ugotavljali smo, da nas moti neenakomerna razporejenost ur pouka. Nekatere dneve imamo kratek pouk (npr. 5 ur), druge dneve pa dolg pouk (npr. 7 ali 8 ur). Želimo, da bi bil pouk enakomernejše razdeljen, vsak dan 5 ali 6 ur.

Modernizacija šole bi pomenila, da:

- od 4. razreda naprej začenjajo uvajati računalniške dneve. To bi pomenilo, da bi se otroci seznanjali z računalnikom kot pripomočkom, orodjem za učenje in ne kot z igračo. Poučevali bi nas zunanji strokovnjaki in ne učitelji;
- na predmetni stopnji bi bila individualna možnost, da vsak učenec izbere možnost uporabe klasičnega pouka ali pa pouk s pomočjo tehnoloških pripomočkov.

Predlogi za izboljšave:

- obravnavanje snovi na različne načine: izvajanje pouka v naravi, vizualizacija, slikovni primeri, terensko delo, delo v praksi, uporaba konkretnega materiala, poučni filmi, kvizi ... Učiteljeva razlaga naj bo kratka, zanimiva, v obliki zgodbe ali asociacij. Pri naravoslovnih predmetih večkrat utemeljena s poskusi ali praktičnim delom;
- bolj sproščen način poučevanja (učenje skozi igro, vključevanje glasbe v pouk);
- več samostojnega dela učencev, manj frontalnega pouka (kjer so učenci le poslušalci);
- več projektnega in skupinskega dela;
- več raziskovanja, poskusov in eksperimentalnega dela v manjših skupinah
- izvedba pouka v drugačnem okolju in zunaj učilnic, npr.: na prostem → večje pomnenje, boljše asociacije, veselje do učenja; več tematskih dni in ekskurzij. Za učence iz socialno šibkih okolij bi sredstva zagotovili s pomočjo dobrodelnih akcij;
- več vključevanja elektronskih naprav in interaktivnih gradiv (modernizacija šole) – prav vse šole bi morale biti enako opremljene, ne glede na velikost in oddaljenost od večjih centrov. Uporaba tehnologij (računalnik, tablica, interaktivna tabla) je odvisna hkrati od učencev in učiteljev. Pri nekaterih učiteljih je pogosta, pri drugih manj. Nekateri učenci menimo, da je tehnologije dovolj, drugi bi jo uporabljali v večjem obsegu;
- vzpostavitev ravnovesja med poučevanjem v naravi in poučevanjem s tehnologijo;
- manj mobilnih telefonov pri pouku – predlagamo postavitev »zabojčkov« ob vstopu v razred, kamor bi učenci odložili svoje mobilne telefone, ki bi jih pred tem morali ugasniti/utišati. Ukrepi za kršenje tega pravila bi bili zapisani v šolskem pravilniku;
- učenci višjih razredov bi imeli prakso (npr. v tovarni, pri podjetnikih, na pošti ...), da bi bolje spoznali zelen poklic;
- uporaba enotnih učbenikov po vsej Sloveniji.

ŠOLA ZA ŽIVLJENJE

V osnovni šoli pridobimo osnovno znanje. Šola naj nam nudi in omogoča trajnostno učenje in znanje. Želimo si več poklicne orientacije. Določeni dnevi v šolskem letu bi lahko bili posvečeni zunanjim predstavitvam poklicev ali pa bi prišli dijaki, študentje in nam predstavili dejansko stanje nadaljnega izobraževanja.

Zdi se nam pomembno, da učitelji v nas iščejo talente, da se ocenjuje trud, ne samo nadarjenost. Želimo si, da bi nas učitelji znali tudi motivirati in spodbujati za učenje.

V šoli bi morali razmišljati tudi o tem, na kakšen način Slovenci ohranjamo svojo kulturno dediščino. Šola je tudi prostor in institucija, kjer se učimo o multikulturnosti. V današnjem svetu je zelo pomembno, da znaš sprejemati različnost, drugačnost in da tudi veš, kako se obnašati v drugih državah.

Zavedati se moramo, da živimo v 21. stoletju in temu primerno je treba spremljati in uporabljati tehnologijo in elektronske pripomočke, hkrati pa se zavedati tudi možnih nevarnosti in zlorab. Ob tem ne smemo pozabiti na pomen branja in pisanja.

Spodbudili bi starše, da svojih otrok ne »zavijajo v vato«, ker nas to dela »invalidne«. Starši se prevečkrat vključujejo v šolo, čeprav sploh ne vedo, kaj se v šoli pravzaprav dogaja. Menimo, da bi lahko bili organizirani pogovorni krožki za odrasle, kjer bi se starši seznanili z delom v šoli in preučevali več načinov vzgoje.

Predlogi za izboljšave:

- organizacija dni dejavnosti z vsebinami za življenje oz. krožkov/delavnic za učence, ki jih določena vsebina zanima;
- več praktičnega dela in uporabnega znanja, ki nas bo usposobilo za življenje – pri obstoječih predmetih najti bolj praktične in za življenje uporabne vsebine;
- učenje bontona;
- učenje ročnih spretnosti – šivanje, pletenje, kuhanje...;
- učenje pridelave hrane in samooskrbe;
- več učenja iz okolja, več praktičnega pouka, splošne razgledanosti.

Junij – julij 2018